

"Zaključak" (str. 200 – 202) daje kratak završni pogled na sve već rečeno i naglašava početak postupnog izdvajanja istaknutih obitelji u razdoblju ranog srednjeg vijeka kao začetak oblikovanja dalmatinskog gradskog plemstva u narednim stoljećima.

"Dodatak" (str. 203 – 208) predstavlja kratak osvrt na izvore i historiografiju vezane uz problem plemstva dalmatinskih gradova u ranom srednjem vijeku.

Od priloga knjiga donosi genealogije obitelji zadarskih "Madijevaca", "Sega" i obitelji priora Andrije te splitskih Gumaya i "Prestancijevaca" (str. 209 – 212), dvije fotografije, četiri shematska prikaza te bibliografiju (str. 213 – 228) i kazalo imena (str. 229 – 239).

Knjiga "Rođaci i bližnji" nesumnjivo je vrijedan doprinos proučavanju ranosrednjovjekovne hrvatske povijesti, a osobito proučavanju problema dalmatinskog gradskog plemstva u rečenom razdoblju, budući da se historiografija ovim problemom nije mnogo bavila i samo je područje relativno slabo istraženo. Tim je veći značaj ove povijesno - komparativne studije kao jedine, uz iznimku nekih pravnih analiza obiteljskih odnosa Luje Margetića te rada Zdenke Janeković – Römer o obiteljskim odnosima u hrvatskom društvu u jedanaestom stoljeću, koja opširnije zahvaća sve najbitnije značajke života dalmatinske gradske elite ranosrednjovjekovnog razdoblja kao što su obiteljske strukture te veze i odnosi s institucijama crkvene i svjetovne vlasti.

Hrvoje Gržina

**DRAGOVAN ŠEPIĆ, HRVATSKI
POKRET U ISTRI U XIX. I NA
POČETKU XX. STOLJEĆA, KNJIGA
I., IZABRANA DJELA ISTARSKIH
AKADEMIKA I., RAČICE, BUZET, 2004.**

U nakladi izdavačkog poduzeća Reprezent iz Račica, Buzet, pokrenuta je nova biblioteka pod naslovom "Izabrana djela istarskih

akademika", čiji je glavni urednik akademik Petar Strčić. Knjiga, *Dragovan Šepić, Hrvatski pokret u Istri u XIX. i na početku XX. stoljeća*, prva je u nizu knjiga koje urednici namjeravaju objavljivati u ovoj seriji.

Knjiga je, dakle, posvećena životu i djelu istaknutog istarskog povjesničara i akademika Dragovana Šepića. Ovaj prvi svezak zapravo donosi izbor objavljenih radova, studija i članaka iz Šepićeva bogatog znanstvenog opusa, i to onih koji se vremenski prvi odnose na Istru.

Dragovan Šepić, porijeklom iz liburnijskog dijela Istre, rodio se 1907. godine u Buzetu, a umro je 1997. godine u Zagrebu. Taj Bužećanin, istaknuti diplomata, povjesničar, sveučilišni profesor i redovit član Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti svojom je znanstvenom djelatnošću obilježio gotovo cijelo XX. stoljeće. I kako upravo akademik Petar Strčić u prdgovoru knjige (str. 5-6) kaže – time je trajno obilježio Istru i dao doprinos kreiranju hrvatske historiografije u njoj, ali i izvan nje, koja do 1945. godine u tim krajevima nije niti postojala.

O životu i djelu akademika Dragovana Šepića vrlo detaljan rad popraćen bilješkama donose akademici Hodimir Sirotković i Petar Strčić (str. 7-23). Oni u nekoliko cjelina opisuju političko i društveno ozračje u Istri iz vremena u kojem se oblikovao taj istaknuti hrvatski, istarski znanstveni i kulturni djelatnik. Donose crtice iz njegovog života, školovanja, sudjelovanja u antifašističkoj borbi, djelovanja u poslijeratnim političkim državnim službama, diplomaciji, te naposljetku nakon njegovog prisilonog odlaska iz diplomatske službe, donose ustanove kulturno-društvenog karaktera u kojima on nastavlja svoj rad. Prvo u Glavnoj direkciji za primijenjenu umjetnost, pa u Zavodu za primijenjenu umjetnost, potom u Savjetu za nauku i kulturu Vlade FNRJ, te u saveznoj komisiji za veze s inozemstvom u Beogradu. Nakon toga dolazi u Zagreb, radi u Institutu za likovne umjetnosti JAZU, a konačno, od 1954. godine u Jadranskom institutu JAZU,

čime zapravo i započinje njegova bogata historiografska djelatnost. Autori, ovog uvodnog rada, daju i kratku analizu i ocjenu njegova znanstvenog i nastavnog rada. Naime, Dragovan Šepić je kao znanstveni savjetnik Jadranskog instituta JAZU, godine 1970. izabran za redovnoga profesora Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu. 1977. godine Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti u Zagrebu izabrala ga je za izvanrednoga, a 1986. godine za svoga redovnoga člana. Time je akademik Dragovan Šepić bio jedan od rijetkih članova Akademije, a zapravo i dugi niz godina jedini akademik-povjesničar iz Istre.

Slijedi rad Bože Jakovljevića (str. 24-28) u kojem on na stručan i cjelovit način nastoji predstaviti Vinka Šepića, Dragovanova oca. Istaknutog prosvjetnog djelatnika, učitelja, ravnatelja Hrvatske pučke škole u Buzetu, publiciste, čija je djelatnost i preporodno-narodnjačka kulturno-društvena, ali i politička opredijeljenost zasigurno ostavila traga na kasnijem radu i djelu njegova sina.

Cjelokupni stručni i znanstveni rad akademika Dragovana Šepića može se podijeliti na nekoliko područja stvaralačkog djelovanja. Njegov vrlo bogati opus radova radi lakšeg prećenja možemo sistematizirati na radove iz opće političke publicistike, radove vezane uz tematiku likovne umjernosti, te na historiografska djela koja zapravo i čine matični dio njegova znanstvenog stvaralaštva. Šepićev glavni interes vezan je uz političku povijest Istre u razdoblju od druge polovice XIX. do polovice XX. stoljeća, a posebnu je pažnju posvećivao hrvatsko-talijanskim, odnosno jugoslavensko-talijanskim odnosima na tom području.

Središnji dio ove edicije upravo i predstavlja izbor iz opusa radova te tematike, a radi lakšeg praćenja sistematiziran je u tri smislene cjeline.

Prva (str. 31-218) donosi teme vezane uz razdoblje Hrvatskog narodnog preporoda u Istri. Ovdje Dragovan Šepić govori o procesu integracije hrvatske nacije u Istri te o nekim problemima te integracije u svjetlu tadašnje

historiografije. Slijedeći njegov rad posvećen je povijesti istarskih Hrvata od 1870. do 1914. godine, a posebnim radom dotaknuo se i nacionalne borbe u Istri u razdoblju između 1900.-1914. godine te izboru za Carevinsko vijeće 1907. godine. Politiku "narodnog mira" u Istri koja je trajala od 1908. pa do 1913. godine, a započela je sporazumom između Hrvatsko-slovenske narodne i Talijansko liberalne nacionalne stranke, vrlo detaljno je prikazao u zasebnom radu. Prigodom pedesetogodišnjice smrti Mate Bastiana Dragovan Šepić napisao je rad o tom istaknutom preporoditelju, istarskom pjesniku i uredniku. Osim njega, svoje je radove posvetio i biskupu Jurju Dobrili, a nije izostavio niti drugi naraštaj istarskih preporoditelja - hrvatski istarski trojlist: Matko Laginja, Vjekoslav Spinčić te Matko Mandić. A ovo poglavlje donosi i njegov sumarni pregled literature o hrvatskom narodnom preporodu u Istri.

Druga cjelina (str. 221-328) donosi radove vezane za odnos Italije prema istočno-jadranskom prostoru. Pa tako Šepić piše o talijanskom iredentizmu na Jadranu, transformaciji iredentizma te o talijanskom iredentizmu u istočnoj krizi u razdoblju 1875.-1878. godine. Povodom pedesetogodišnjice prvog izdanja knjige Angela Vivantea, koja govori o talijanskom iredentizmu na Jadranu, Dragovan Šepić posvetio je rad rasvjetljavanju pristupa, talijanske historiografije, tom problemu. U ovu cjelinu uvrštena su još tri značajna Šepićeva rada: Istra u imperijalističkom programu Italije (do Londonskog ugovora 1915.), Nacionalizam u genezi i politici talijanskog fašizma te Jugoslavenski pokret i Milan Marjanović 1901. -1919.

Treću cjelinu (str. 331-553) čine radovi vezani uz "jadransko pitanje" i oni koji proučavaju razdoblje uoči i tijekom Prvoga svjetskog rata. Pa tako Dragovan Šepić piše o politici rušenja Austro-Ugarske i Južnim Slavenima, o talijanskoj vladi i stavu javnosti prema pitanju jugoslavenskog ujedinjenja 1914.-1918. godine, o tajnoj misiji talijan-

skog konzularnog činovnika Carla Galija u Trstu te o odnosu Hrvata, jadranskom pitanju i Francuske u razdoblju 1914.-1915. godine. Nekoliko je značajnijih Šepićevih radova posvećeno ulozi i važnosti Londonskog ugovora za ove (jadranske) hrvatske krajeve. Dragovan Šepić posebne je radove posvetio odnosu Slovenaca i jadranskog pitanja u vrijeme Prvog svjetskog rata, srpskoj vladi, jugoslavenskom odboru i pitanju kompromisne granice s Italijom te jadranskoj dilemi talijanske politike 1917. godine, koja je po prvi puta nakon ulaska u rat bila ozbiljnije suočena s pitanjem treba li mijenjati svoj negativni stav prema jugoslavenskom ujedinjenju i pristati na kompromis u jadranskom pitanju. Rad odbora Narodnog vijeća u Puli i ostaloj Istri u danima prevrata i talijanske okupacije te Istru uoči Konferencije mira vrlo detaljno je prikazao u zasebnim radovima. A svakako zanimljiv rad Dragovana Šepića je i Bužeština 1918. godine, gdje prikazuje prilike svog rodnog kraja u danima završetka Prvog svjetskog rata.

Prof. P. Strčić pripremio je i vrlo detaljnu bibliografiju Dragovana Šepića. Ona je kronološki navedena, od prvog poznatog objavljenog izdanja 1926. godine još za njegovih školskih dana, pa do zadnjeg objavljenog rada, uvodnog slova u djelu Hrvatski istarski trolist 1996. godine. Donesen je i izbor iz literature o tom izvarednom istarskom povjesničaru. Sadržaj knjige nadopunjuju i iscrpna kazala osoba i autora te zemljopisno-povijesnih mjesta, pa ona time postaje i koristan priručnik.

Pokretanje biblioteke "Izabrana djela istarskih akademika" predstavlja hvalevrijedan projekt. Odabir naslova, *Dragovan Šepić, hrvatski pokret u Istri u XIX. stoljeću i na početku XX. stoljeća*, kao prvog u nizu - smatramo opravdanim. Izabrana djela Dragovana Šepića, daju svjedočanstvo o životu, ali i bogatom znanstvenom radu toga istaknutog istarskog akademika te predstavljaju dragocjen doprinos hrvatskoj historiografiji.

Andrea Roknić

**ŽELJKO BARTULOVIĆ,
SUŠAK 1919.-1947.,
ADAMIĆ; DRŽAVNI ARHIV RIJEKA;
PRAVNI FAKULTET SVEUČILIŠTA U RIJECI,
2004.**

U izdanju Pravnog fakulteta u Rijeci, Državnog arhiva u Rijeci te izdavačke kuće Adamić d.o.o. Rijeka, objavljena je knjiga impresivnih dimenzija dr. sc. Željka Bartulovića, Sušak 1919.-1947. Kao rezultat dugogodišnjeg sustavnog istraživanja izvorne građe, taj doktorski rad autora predstavlja dragocjen prilog povijesti Sušaka, ali i najnoviji doprinos hrvatskoj historiografiji o tome primorskome gradu. Naime, posljednje izdanje o povijesti Rijeke, dakle i Sušaka kao njezina današnjega sastavnog dijela, objavljeno je prije šesnaest godina. Stoga govoriti znanstveno i stručno o pravno-političkoj povijesti danas nepostojećeg grada Sušaka predstavlja nastojanje da se povrati iz zaborava njegov identitet i značenje.

Kako i sam autor u predgovoru (str. 5-6) ukratko pojašnjava i daje uvodne napomene, rad govori opsežno i sadržajno o državno-pravnom položaju Sušaka od njegova uzdizanja na razinu gradske općine 1919. do ujedinjenja s Rijekom u jedinstvenu gradsku općinu 1947. godine.

U uvodnom dijelu autor vrlo sadržajno donosi kratku povijest područja na kojem se razvio Sušak (str. 7-36).

Središnji dio rada podijeljen je u tri cjeline. U prvoj autor obrađuje razdoblje sušačke povijesti od 1919. do 1941. (str. 39-222). Ta, najopsežnija cjelina proučava međunarodna pitanja i probleme vezane za razgraničenje s Italijom do 1941. Autor tu govori o uključivanju Sušaka u Državu SHS, o razdoblju talijanske okupacije 1918.-1923., Pariškoj mirovnoj konferenciji, Rapallskom i Rimskim ugovorima te Nettunskoj konvenciji. U ovoj cjelini analizira i izbore za sve razine vlasti (Narodna i Oblasna skupština, Gradsko zastupstvo) te govori o radu političkih stranaka i Gradskog zastup-

H I S T O R I J S K I
Z B O R N I K

GODINA LVI-LVII
ZAGREB 2003.-2004.

UDK 93/99

ISSN 0351-2193

Historijski zbornik, god. LVI-LVII, str.1-259, Zagreb 2003.-2004.

Izdavač

Društvo za hrvatsku povjesnicu

Redakcijski odbor

Mirjana Gross

Ivan Kampuš

Franko Mirošević

Ivica Prlender

Tomislav Raukar

Petar Strčić

Glavni i odgovorni urednik

Ivica Prlender

Članci i rasprave iz časopisa Historijski zbornik su referirani u publikacijama:

ABC Clío

Historical Abstracts

America: History and Life

Adresa uredništva

Društvo za hrvatsku povjesnicu, Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 10000 Zagreb, I. Lučića 3, Hrvatska

Časopis izlazi jednom godišnje

Izdanje časopisa sufinancira Ministarstvo znanosti Republike Hrvatske

Tisak:

Horetzky